

## FISCALE VOORRAADWAARDERING

door P. Smit

In het aprilnummer van dit blad heeft H. A. Munnik gereageerd op mijn onder dezelfde titel in het januari-nummer verschenen artikeltje. Door omstandigheden was ik tot nu toe niet in staat op zijn publicatie te antwoorden. Dit heeft het voordeel, dat ik nu ook op enkele andere punten wat dieper kan ingaan.

Wat de opmerkingen van Munnik betreft zal ik mij beperken tot wat ik als het cardinale verschilpunt zie, nl. de door hem verdedigde en door mij afgewezen combinatie van lifo- en normale voorraadmethoden. Gezien de vermelding door Munnik van mijn functie is het nuttig op te merken dat ik, overigens vanzelfsprekend, slechts mijn persoonlijke mening weergeef.

### 1. *Combinatie lifo- en normale voorraadmethoden.*

In mijn artikeltje beoogde ik een theoretische opzet. De stand van zaken t.a.v. de jurisprudentie was mij daarbij vrij onverschillig. Uitgaande van mijn gedachtegang, dat de fiscale jaarwinstbepaling m.b.t. de „goederenrekening” op bedrijfseconomische grondslagen kon en dus ook moest berusten, poogde ik een aantal criteria af te leiden, die de H.R. naar mijn mening zou moeten volgen. De critiek van Munnik, grotendeels vanuit zijn interpretatie van reeds gewezen arresten, raakt dus eigenlijk mijn artikeltje niet.

Ik zal hem echter beantwoorden en van uit die theoretische opzet en vanuit de jurisprudentie.

Een fiscale jaarwinstbepaling (van de „goederenrekening”) op juiste bedrijfseconomische grondslagen behoort enerzijds schijnwinst onbelast te laten en anderzijds echte winst niet onbelast te doen blijven. Een lifomethode voldoet in principe niet aan deze eisen. Of er wordt toch schijnwinst belast of er blijft echte winst onbelast. Een normale voorraadmethode voldoet in principe wel aan de genoemde eisen. Een combinatie van lifo- en normale voorraadmethoden voorkomt wel het belasten van schijnwinst, maar niet het onbelast blijven van echte winst. Daarmede is deze combinatie naar mijn mening als principiële oplossing veroordeeld.

Dat een principiële oplossing in de praktijk om arbitraire beslissingen vraagt, is geen reden om het met die oplossing zelf nu ook maar op een akkoordje te gooien.

Zowel lifomethoden als een normale voorraadmethode zijn door de H.R. elk opzichzelf aanvaard.

Daaruit volgt nog niet, dat nu ook een combinatie wel geaccepteerd zal worden. Voor de lifomethoden was de aanvaarding wel begrijpelijk, ondanks de bedrijfseconomische bezwaren daartegen. We verkeerden toen in het allereerste begin van de huidige ontwikkeling t.z.v. de fiscale voorraadwaardering. Bovendien hebben beide partijen en voordelen en nadelen. De door Munnik gewenste combinatie betekent opheffing van de nadelen voor de ene maar niet voor de andere partij. Dat is in strijd met de, voorzover mogelijk, door de H.R. altijd hoog gestelde redelijkheid in de belastingheffing, een criterium, dat ook jegens de fiscus geldt.

Bij de combinatie, die toch een normale voorraadmethode moet heten, worden de bovennormale voorraden niet gewaardeerd op kostprijs (of lagere marktwaarde). Zo'n waardering van een excedent beneden kostprijs (of lagere marktwaarde), zonder dat de marktsituatie daar toe dwingt, betekent een door niets gerechtvaardigd verlies voor het afgesloten jaar en dat is iets, dat de H.R. naar mijn mening meerdere malen heeft verworpen.

Dat de kostprijsbepaling arbitraire punten inhoudt, is geen reden om die kostprijsbepaling zelf tot een farce te maken.

Het bovenstaande houdt niet een verwijt in aan ondernemers (of hun adviseurs), die pogen deze combinatie fiscaal aanvaard te krijgen. Integendeel, het is hun recht te proberen hun fiscale verplichtingen zo voordelig mogelijk af te doen. Bovendien geeft het ons de kans beter op de hoogte te komen van de zienswijze van de H.R. in deze gehele materie. Wel men ik te mogen stellen, dat in een theoretische beschouwing niet alleen aandacht mag worden geschonken aan onjuistheden jegens de contribuabelen. Dat heeft Munnik m.i. te eenzijdig gedaan.

## 2. *De technische- of economische voorraad.*

Uit de jurisprudentie kan en, naar ik vrees, moet de conclusie getrokken worden, dat de H.R. het uitgaan van de economische voorraad wel aanvaardt, maar niet eist.

Ik betreur dit, omdat naar mijn mening het doel, een fiscale winstbepaling m.b.t. de „goederenrekening” op bedrijfseconomisch juiste grondslagen, alleen maar bereikt kan worden, indien gewerkt wordt met de normale economische voorraad (n.e.v.).

Bij de bepaling van de jaarwinst gaat het om de vaststelling van het resultaat van de afgelopen periode.

Uit de in die periode behaalde vermogenstoename moet geëlimineerd worden de schijnwinst, d.w.z. dat gedeelte van die toename, dat verkregen is als gevolg van prijsveranderingen over de voorraad, waarop de betreffende onderneming uit hoofde van haar functie „permanent” beslag moet leggen, de normale voorraad dus.

Alleen wanneer die permanent noodzakelijke voorraad economisch tot de onderneming behoort, zij er prijsrisico over loopt, kan er een vermogenstoename als gevolg van prijsveranderingen ontstaan. Daarom moet de normale voorraad *in het kader van de winstbepaling* naar mijn zienswijze een economische voorraad, de n.e.v. zijn. De normale technische voorraad (n.t.v.) moge een nuttig begrip zijn in de organisatie of bij de financiering, in het kader van de winstbepaling brengt zij ons niet tot een bedrijfseconomisch juiste resultaatvaststelling.

Ligt de n.t.v. boven de n.e.v., dan is een gedeelte van de n.t.v. voorverkocht.

De voorkoper draagt het prijsrisico. Die krijgt de vermogenstoename als gevolg van prijsveranderingen.

Aldaar moet de gewenste uitschakeling plaats vinden en niet bij de voorverkoper. Het waarden van het verschil tussen de n.t.v. en de n.e.v. beneden kostprijs (of de lagere marktwaarde, indien het voorverkoopcontract daartoe leidt) betekent een *verlies* toerekenen aan de afgesloten periode, dat door niets wordt gerechtvaardigd. Het verwijt aan hen, die van de n.e.v. willen uitgaan, dat zij op deze wijze de winst van gesloten, maar nog niet gerealiseerde voorverkoopcontracten aan de afgelopen periode willen toeschuiven, is ongerechtvaardigd, want onjuist.

Er is geen sprake van het nemen van een winst, maar van het voorkomen van een niet bestaand verlies.

Een mogelijk verlies als gevolg van „contractbreuk” door de voorkoper *kan* een reden zijn voor het constateren van een desbetreffend verlies voor de afgelopen periode.

Het is onjuist een dergelijk verlies zonder meer te veronderstellen en te verwerken bij de voorraadwaardering, daar zo'n verlies een op zichzelf

staande aangelegenheid vormt, en niets te maken heeft met de voorraadwaardering als zodanig. Ligt de n.t.v. beneden de n.e.v., dan is er sprake van een voorkoop door de betreffende onderneming. Zij loopt het prijsrisico en zij krijgt eventueel de vermogenstoename, waarom het hier gaat. Wordt bij deze onderneming nu uitgegaan van de n.t.v. dan is het mogelijke gevolg een niet gehele uitschakeling van de schijnwinst, n.l. niet de vermogenstoename t.a.v. het verschil tussen de n.e.v. en de n.t.v.

Toepassing van de n.t.v. betekent derhalve, dat of minder of meer dan de winst wordt belast. Beide mogelijkheden zijn principieel even ongewenst. In de praktijk zullen de ondernemingen met een n.e.v. hoger dan de n.t.v. toepassing van de n.e.v. verlangen. Terecht, want alleen op deze wijze wordt de juiste winst belast. De ondernemingen met een n.e.v. lager dan de n.t.v. zullen vragen om toepassing van de n.t.v. Alhoewel begrijpelijk, in principe ten onrechte, omdat op deze wijze minder dan de winst wordt belast. Uit het feit, dat praktisch toepassing van de n.e.v. voor komt, blijkt, dat de ongetwijfeld iets grotere technische moeilijkheden niet behoeven te weerhouden het stellen van de eis tot alleen maar toepassen van de n.e.v.

Naar mijn mening heeft sterk de voorkeur een principieel juiste oplossing met zonodig technische onvolkomenheden boven een principieel onjuiste oplossing met geen of weinig technische onvolkomenheden. Het blijkt trouwens, dat in de loop van de jaren technische moeilijkheden steeds beter opgelost kunnen worden.

Net zo min als de n.t.v. is ook de n.e.v. doorlopend aanwezig. Ook bij de n.e.v. kunnen dus manco's voorkomen. Hierdoor kan de verkregen vermogenstoename niet voldoende blijken te zijn op het moment, dat werkelijk tot aanvulling wordt overgegaan. Dat tekort zal dan gedekt moeten worden uit de winst. Wanneer deze situatie zich op de balansdatum voordoet, zal deze conclusie zich in een of andere vorm uiten in een journaalpost van de aard verlies- en winstrekening aan schijnwinstrekening. Dat wil dus zeggen, dat er een niet te belasten vermogenstoename wordt geconstateerd, die gebracht moet worden op de debetzijde van de verlies- en winstrekening. Een op het eerste gezicht wat vreemde conclusie, die stellig juist is, indien zo'n manco toevallig of uit de aard van het bedrijf optreedt. Misschien, ik schrijf uitdrukkelijk misschien, is deze conclusie onjuist, indien zo'n manco opzettelijk wordt veroorzaakt om speculatieve redenen. In het algemeen zou ik de conclusie hier toch juist willen achten, omdat enig speculatief handelen nu eenmaal inhaerent is aan elk bedrijf en omdat het vaststellen of in dit opzicht al of niet gespeculeerd wordt, mij vrijwel onmogelijk lijkt. Een uitzondering meen ik toch te moeten maken. Wanneer consequent en doorlopend gespeculeerd wordt, m.a.w. wanneer in wezen de n.e.v. nimmer wordt aangehouden, zal geconcludeerd moeten worden, dat de betreffende onderneming geen n.e.v. heeft, zodat uitschakeling van enige vermogenstoename niet in aanmerking komt, omdat er geen sprake is van schijnwinst, maar van echte, ook beoogde, speculatiewinst.

### *3. Het financieringsargument*

Het onder punt 2 gestelde vloeit voort uit mijn zienswijze, dat de huidige mogelijkheden t.z.v. de fiscale voorraadwaardering zijn geschapen om tot uitschakeling van belastingheffing te komen van de z.g. schijnwinsten.

Velen verdedigen de mening, dat als doel vooropstaat het opheffen van financieringsmoeilijkheden.

De bewoordingen van sommige arresten schijnen (althans dat hoop ik)

hen gelijk te geven. De verwarring is m.i. grotendeels ontstaan door het feit, dat het niet belasten van schijnwinsten tevens vele financieringsmoeilijkheden voorkomt. Als de opzet inderdaad was het opheffen van financieringsmoeilijkheden, dan zou ook soulaas gebracht moeten worden aan ondernemingen, die geen voorraden de hunne kunnen noemen. Ik denk ook aan beoefenaren van vrije beroepen als bijv. de accountantskantoren. De voortdurende prijsstijgingen (loonronden) stellen steeds grotere eisen aan de financiering van de voor cliënten verrichte, maar nog niet berekende werkzaamheden. Er is geen sprake van schijnwinst, maar wel van financieringsmoeilijkheden. Geldt voor de „moderne” voorraadwaarderingssystemen dit z.g. financieringsargument, dan zie ik geen enkele reden, waarom een accountantskantoor of andere vrije beroepen en ondernemingen in soortgelijke posities zich niet zouden kunnen bedienen van zo'n waarderingssysteem. Als bezwaar hiertegen kan toch moeilijk gelden, dat er geen sprake is van voorraden. Wezenlijk is er geen verschil tussen het onderhanden werk (aantal uren x kostprijs van zo'n uur) en de „echte” voorraden. Zeker niet, als het doel gelegen is in de opheffing van financieringsmoeilijkheden.

Ik heb nog niets gehoord van pogingen in deze richting. Ik verwacht ze ook niet direct en ik voorzie zeker ook geen succes, omdat ergens toch de eis van schijnwinst naar voren komt. Als dat zo is, eist m.i. om te beginnen een redelijke belastingheffing, dat dit schijnwinstargument alleen en als het enig juiste wordt beschouwd, met alle consequenties van dien (punt 2).

Naar mijn mening is ook bedrijfseconomisch het financieringsargument niet te verdedigen. De door veranderde omstandigheden vereiste aanpassing van de bedrijfsmiddelen (ook de financieringsstructuur is als zo'n bedrijfsmiddel te beschouwen) moet de onderneming zelf verzorgen. Voorzover mogelijk en gewenst uit de winst, maar *niet ten laste* van de winst. Het aan elke onderneming inhaerente expansiestreven stelt grotere vermogens-eisen, waaraan veelvuldig door zelffinanciering wordt voldaan. Men kan toch ook niet stellen, dat dit ten laste van de winst moet geschieden.

Deze uit vrijwel elke bedrijfsvoering voortvloeiende financieringsmoeilijkheden moeten, bedrijfseconomisch gezien, verholpen worden door bijv. inhouding van winst.

Resumerende wijs ik dus het financieringsargument af, primair omdat er bedrijfseconomisch geen sprake is van een last van het verleden of heden, maar hoogstens van een reserve voor de toekomst.

secundair omdat er fiscaal zodoende een ongerechtvaardigd verschil gemaakt zou worden tussen in de zelfde omstandigheden verkerende ondernemende belastingplichtigen.

#### 4. De basisprijs.

In het z.g. „manco arrest” spreekt de H.R. van het prijspeil op de aanvangsdatum van het nieuwe voorraadwaarderingssysteem. Wat moet hier onder worden verstaan? In principe m.i. niet anders dan de prijs, waartegen de betreffende goederen op of omstreeks die aanvangsdatum kunnen worden verkregen.

Bedoelde de H.R. iets anders, dan zou hij m.i. ook een andere term hebben gebruikt.

Het is ook logisch een nieuw systeem te beginnen met een juiste basis, d.w.z. met de data van het aanvangspunt.

Toch is er een bezwaar. Het is mogelijk en het komt zelfs veel voor, dat

de eindwaardering van het vroeger toegepaste systeem lager is dan de marktprijs op dat moment. Vasthouden aan de hiervoor logisch genoemde marktprijs zou betekenen het naar voren komen van een winst, die bij bestendiging van het oude systeem niet gebleken zou zijn.

Of m.a.w. de mogelijkheid om een juister systeem te kunnen gaan volgen, zou als het ware „gekocht” moeten worden met eerst wat extra belasting te betalen.

Dit doet vreemd aan, om geen sterker woord te gebruiken. Het wordt nog erger, indien die optredende winst in wezen nog schijnwinst is ook. Ik zou daarom een zodanige oplossing willen verdedigen, dat voorzover er in deze sprake is van schijnwinst, al is het dan van een vroegere periode, deze niet belast wordt en dat het echte winstdeel fiscaal winst wordt in het jaar van realisatie, hetgeen in de praktijk wel het eerstvolgende jaar zal zijn. Deze oplossing houdt niet in, dat t.a.v. de normale (economische) voorraad zonder meer de eindboekwaarde van het oude systeem in aanmerking komt. Practisch is die boekwaarde veelal behept met allerlei historische nasleep.

Ik noem hiervoor als voorbeeld het in die boekwaarde verrekend zijn van aftrekken voor incurrantheid e.d. Hoewel ook bij de vroegere methoden in theorie onjuist, werden dergelijke aftrekken vaak eenvoudshalve in de „prijs” verdisconteerd. Dergelijke oneffenheden behoren er uit gehaald te worden en daar er geen sprake is van schijnwinst, is opnemng in de winst van het realisatiejaar m.i. noodzakelijk.

Een interessante vraag is hoe gehandeld moet worden, indien door overheidsingrijpen een plotselinge wijziging in het prijspeil optreedt. Ik denk aan bijv. een accijnsverandering. Blijft de basisprijs dienaangaande onveranderd of moet een herziening aangebracht worden t.z.v. de accijnsverandering?

M.i. het laatste. Indien een accijnsverhoging niet gecorrigeerd wordt, zou er voor het betreffende jaar niet een schijnwinst geëlimineerd, maar een niet bestaand verlies geconstateerd worden.

Een alleen optredende accijnsverlaging geeft geen moeilijkheid, immers fiscaal is een waardering boven marktprijs niet nodig.

Stel echter, dat zo'n accijnsverlaging wordt gecompenseerd door of dient als compensatie voor een prijsstijging, als waardoor al onze moeilijkheden zijn ontstaan. De marktprijs is dan gelijk aan de basisprijs gebleven.

Toch zou het niet verlagen van de basisprijs betekenen, dat verkregen schijnwinst niet werd geëlimineerd.

Uit het bovenstaande blijkt hoe belangrijk het criterium „schijnwinst” is.

Dat moet ons, 't worde nogmaals betoogd, helpen bij een juiste vaststelling van de jaarwinst. Dit was bij het accijnsgeval vrij eenvoudig. Veel moeilijker wordt dit, indien overheidsingrijpen indirect prijswijzigingen ten gevolge heeft.

Ik denk aan import- en exportregelingen e.d.

Ik zie daar geen kans om aan te geven wat wel en wat niet als schijnwinst moet worden aangemerkt. Toch zou een juiste jaarwinstvaststelling dit vereisen.

Algemener gesteld, moet eigenlijk elke prijsverandering niet verdeeld worden in een specifiek gedeelte, dat geen en een algemeen gedeelte, dat wel een schijnwinstkarakter heeft?

In principe beantwoord ik deze vraag bevestigend. Een praktische oplossing zie ik nog niet. Dat is overigens niet zo erg, Keulen en Aken zijn ook niet op één dag gebouwd.